

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-181-7-8>

**ЄВРЕЙСЬКІ ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ НА ТЕРИТОРІЇ
ВОЛИНСЬКОГО ВОЄВОДСТВА В 1926–1930-Х РОКАХ
(НА ПРИКЛАДІ ВОЛОДИМИРСЬКОГО
ТА ГОРОХІВСЬКОГО ПОВІТІВ)**

Універсал С. О.

*аспірант кафедри всесвітньої історії та філософії
Волинський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Єврейські політичні партії, які діяли на території Волинського воєводства, відігравали важливу роль у політичному житті краю. Партійні організації брали участь у виборах до сейму та сенату, опікувалися численними єврейськими товариствами, засновували бібліотеки, підтримували освітні та культурні ініціативи.

Єврейська громада була третьою за чисельністю етно-релігійною меншиною, поступаючись українцям і полякам. Попри це, на території воєводства були широко представлені загальнопольські єврейські партії з різними програмними засадами. Проілюструвати всю палітру єврейських політичних партій можна на прикладі Володимирського та Горохівського повітів. У цих повітах чисельність єврейського населення була однією з найбільших в краї.

Станом на 1927 рік на території Володимирського повіту проживало 129 912 осіб. Серед них, 17 316 євреїв, що складало 13,3 % від загального населення повіту. Лише в м. Володимирі серед 21 010 жителів нараховувалося 10 605 юдеїв або 50,5 % від загальної кількості жителів [3, с. 1-5]. Завдяки документам, що зберігаються в Державному архіві Волинської області, маємо змогу проілюструвати партійну приналежність євреїв Володимирського повіту.

Найпопулярнішою серед жителів Володимирського повіту була ортодоксальна партія правого спрямування «Агудас Ізраель» (Союз Ізраїлю). Ортодокси вирізнялися консервативністю поглядів. Своїм основним завданням партія вважала захист і збереження івриту – як національної мови юдеїв, сповідування євреями релігійних засад у побуті, підтримку традиційних юдейських навчальних закладів релігійного типу – хедерів, талмуд-тор, єшиботів. Осередки цієї партії діяли в усіх гмінах повіту. Найбільші філії зосереджувались у Володимирі (800 членів), Устилузі (150 членів) та на території гміни Порицьк (90 членів). Загалом

на території повіту членами партії «Агудас Ізраель» було близько 1 310 осіб [4, с. 4].

Чимало прихильників серед місцевого єврейського населення мали сіоністи, зокрема, Сіоністична партія Польщі. Станом на 1927 рік до її складу входило близько 1 000 жителів повіту [4, с. 4]. Ця політична сила підтримувала ідею відновлення єврейської державності на території Палестини, виступала за широку національно-культурну автономію общин на території Польщі. Важливе значення відводилось підтримці еміграції молодого єврейського населення до Палестини [6, с. 2]. Для цього проводились агітаційні лекції, благодійні культурні заходи з метою збору коштів для функціонування партії та грошової допомоги жителям Палестини.

Третьою за кількістю членів політичною силою Володимирського повіту була партія «Мізрахі». На відміну від попередніх політичних організацій, «Мізрахі» не вела активної політичної роботи. Її осередки діяли на території м. Володимира (найбільша філія, що складалась із 600 членів) та в гмінах Коритниця (30 членів), Порицьк (25 членів), Верба (15 членів). Загалом на території повіту до складу «Мізрахі» входило 680 осіб [4, с. 4]. Особливістю ідеології цієї партії було поєднання ортодоксальних та сіоністських ідей. Як і сіоністи, члени «Мізрахі» підтримували еміграцію євреїв до Палестини та відновлення держави Ізраїль. Однак важливу роль у цьому процесі відводили релігійній складовій. Для «Мізрахі» важливо було зберегти культурно-релігійну ідентичність населення майбутньої держави. Партія вирізнялась лояльним ставленням до польського уряду та декларувала готовність до діалогу з владою [5, с. 64-65].

Значно меншими впливами користувалась партія «Поалей-Ціон». Станом на 1927 рік членами цієї політичної організації сіоністського спрямування були 380 осіб. На той час уже відбувся розкол в партії на «Поалей-Ціон Правицю» та «Поалей-Ціон Лівицю», однак архівні джерела не дозволяють встановити, яке саме крило було представлено на території повіту (у документах цей поділ відсутній). Філіали «Поалей-Ціон» діяли в м. Володимир (350 членів), м. Устилуг (20 членів) та гміні Порицьк (10 членів) [4, с. 4]. Дані щодо представництва в інших гмінах повіту відсутні. Загалом «Поалей-Ціон» підтримувала єврейську еміграцію до Палестини та створення демократичної республіки, яка б базувалась на соціалістичних засадах. На відміну від «Мізрахі» та «Агудас Ізраель», члени «Поалей-Ціон» прагнули відокремити релігійну складову від державної та підтримували розвиток як ідишу, так й івриту, за що їх критиковали політичні опоненти.

Меншою популярністю користувався «Загальний єврейський робітничий союз у Литві, Польщі і Росії» (т зв. БУНД). Єдиний осередок цієї партії соціалістичного спрямування діяв безпосередньо у Володимирі та налічував близько 200 членів, однак в інших містах повіту документально не задекларована діяльність БУНДу. Програма цієї партії базувалась на соціалістичних ідеях. БУНД здебільшого користувався підтримкою незаможних верств населення [7, с. 72]. Члени БУНду виступали на захист прав робітників і покращення умов їх праці, не підтримували проект еміграції євреїв, зокрема до Палестини. У питанні мови члени БУНДу надавали перевагу їдишу.

Іншу статистику фіксуємо в Горохівському повіті. Станом на 1930 рік на його території проживало 10 895 євреїв, що складало близько 9,5 % від загалу населення краю. Найвпливовішою єврейською політичною силою серед мешканців повіту була Сіоністська партія Польщі, що нараховувала 1 805 членів і була представлена в усіх без винятку гмінах повіту. Менш чисельною була партія «Агудас Ізроель». На території повіту вона нараховувала близько 270 членів. Значною підтримкою користувався також БУНД. Місцева філія партії налічувала 255 осіб та «Поалей-Ціон» – 186 осіб. Прикметно, що остання партія була представлена лише в Горохові, Берестечку та гміні Хорув [2, с. 3].

На відміну від Володимирщини, на території Горохівського повіту діяла така політична організація як Всесвітня сіоністська партія праці («Хітахдут»). Осередки партії знаходились у м. Берестечко (46 членів) та в гміні Хорув (72 особи). Згідно статистичних даних, три члени партії проживали в м. Горохові, однак навряд чи можна говорити про окремий існуючий тут осередок. Партія «Хітахдут» користувалася підтримкою місцевої інтелігенції та працюючої молоді [1, с. 14]. Програма партії спрямовувалась на вирішення найбільш нагальних проблем єврейського населення: заснування єврейського осередку в Палестині, підготовку євреїв до еміграції, захист прав юдеїв у місцях їхнього компактного проживання та захист економічних інтересів єврейського населення [5, с. 66-67].

Значною підтримкою місцевого єврейства користувались проурядові політичні організації, до складу яких влада намагалася залучити представників усіх національностей, в т. ч. євреїв. Статистичні дані дають змогу простежити рівень підтримки серед єврейського населення Горохівського повіту Безпартійного блоку співпраці з урядом (далі – ББ), створеного в 1928 році. Станом на 1930 рік до складу цієї організації входили 1 026 євреїв. Варто відзначити, що «ББ» не була класичною політичною партією. Приналежність до Блоку не заперечувала

можливість членства в інших політичних організаціях. Осередки «ББ» діяли в усіх гмінах повіту, окрім гміни Підбереззя.

Отже, найбільшою популярністю у міжвоєнний період серед євреїв Володимирського та Горохівського повітів Волинського воєводства користувалися партії сіоністського спрямування. Філії Сіоністської партії в Польщі, «Поалей Ціон» та «Мізрахі» представлені в усіх великих містах повітів і мали осередки в більшості гмін. Всесвітня сіоністська робітничка партія («Хідахдут») діяла лише в кількох гмінах Горохівського повіту.

Меншим впливом користувалася ортодоксальна партія «Агудас Ізраель» та соціалістичний БУНД, які, хоча й діяли в усіх гмінах повітів, не були такими масовими як сіоністські організації. На особливу увагу заслуговує факт підтримки місцевими єврейськими політиками проурядового Безпартійного блоку співпраці з Урядом, що всього за два роки діяльності зумів залучити до своїх лав понад 1 000 юдеїв лише в Горохівському повіті.

Література:

1. Falowski J. *Mniejszość żydowska w parlamencie II Rzeczypospolitej (1922-1939)*. Krakow, 2006. 298 s.
2. Державний архів Волинської області, ф. 46, оп. 1, спр. 3496, 16 арк.
3. Державний архів Волинської області, ф. 46, оп. 1, спр. 426, 5 арк.
4. Державний архів Волинської області, ф. 46, оп. 1, спр. 427, 8 арк.
5. Стецкевич П. Т. Деятельность еврейских политических партий и организаций на территории Западной Беларуси (1918–1926 гг.). Гродно, 2010. 198 с.
6. Стецкевич П. Т. Программные установки и основные направления деятельности еврейских политических партий на территории Западной Беларуси в 1921-1926 гг. *Веснік Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы. Серыя 1. Гісторыя, філасофія, паліталогія, сацыялогія*. Гродно, 2007. № 3. С. 3-10.
7. Шваб А., Малеончук Г. Єврейські релігійні, громадсько-політичні та культурно-освітні організації міжвоєнного Луцька. *Краєзнавство*. Київ, 2015. Вип. 3. С. 69-73.